

Per la Svizzera quadrilingua

Mario Baschera dat alarm ed appellescha

DA GUIJU SOBIELA-CAANITZ

■ Il romanist Marco Baschera (bascheramar@bluewin.ch) è docent da scienza litterara e litteratura franzosa a l'Universitad da Turitg e commember dal cussegl da la Fundaziun Walter ed Ambrosina Oertli en lezza citad (info@oertlistiftung.ch). En la «NZZ» dals 28 da settember 2016 (p. 10) ha el scrit in «Gastkommentar» intitulà: «Die Schweiz ist keine globale Firma». L'autur analischa e stigmatishescha il squitsch da la globalisaziun en la regiun da Turitg, vers la diglossia 'dialect + anglais' e la negligentscha da las linguas naziunalas. El concluda cun in appel a la permanenza da la Svizra sco naziun plurilingua. I suonda ina versiun rumantscha integrala da quel essai. Ils titels intermediars derivan da la redacziun.

«English only» munta monocultura
«Cuss. fed. Alain Berset less metter ad ir ina discussiun cun vasta participaziun davart las linguas en Svizra; perquai smantscha el cun in'intervenziun federala. El ha probablmain raschun cun interpretar ils problems colliads cun il studi tempriv da linguas estras en las scolas da la Svizra alemana: Lezs problems musan, segund Berset, che blers Svizzers acceptan mo pli cunter veglia da resguardar e tgirar la plurilinguitad sco ina pitga da noss pajais. I dat da patratgar ch'ins inculpescha Berset da decretar ina 'monocultura da surengiu' cun annunziar sia intervenziun e da violar uschia 'las pitgas da la democrazia directa e dal federalissem'. Vair èsi plitost che l'anglais, vehichel linguistic da globalisaziun, derasa la monocultura mundiala dal motto: 'Anything goes.' Gist la democrazia directa ed il federalissem da la Svizra èn adina stads stretgamain colliads cun la plurilingui-

Las scolas autas e perfin ils gimnasis s'adattan adina dapli a la norma 'English only'. Cun tge consequenzas per la quadrilinguitad svizra?

MAD

tad. Il federalissem munta era ch'ins surpiglia la responsabladad per il stadi entir ed entratg.»

Svanidas da Turitg

«Dapi blers onns am fetscha quitads cun vesair che tshellas linguas naziunalas svaneschan spert da la regiun da Turitg, oravant tut da sia vita publica, dapi var ventg onns. Quai ha bler da far cun la globalisaziun rasanta en la cultura dal mintgadi, l'economia e las ciencias. L'anglais remplazza adina dapli las linguas naziunalas. Ernst Buschor, lezza gia-

da directur turitgais da l'educaziun, ha manà quel svilup en las scolas. Disgraziadamain ha el collià quai cun conclusiuns da la neurologia moderna che resguardavan l'uffant sco ina sort maschina d'emprender e cusseglavan d'entschaiver ad uras ad instruir linguas estras. Ins emblidava però tuttafatg ch'il success en lez regard premetta bleras uras d'instrucziun; quai na pon ins dentant betg cuntanscher, numnadamain per motivs finanzials e pedagogics. Il squitsch da la globalisaziun linguistica è lura creschi fitg; il sector da la furmaziun è vegnì ina furma-

ziun sistematica, trenada a moda fitg efficaczia. Era là è la rentabilitad vegnida ina da las finamiras principals. Las scolas autas e perfin ils gimnasis s'adattan adina dapli a la norma 'English only'. Tge pudess motivar in gimnasiast [aleman] d'oz d'emprender ina da tshellas trais linguas naziunalas? El na la basegna tuttina betg pli per ses studis. Sch'el sto lur ir per motivs professiunals en in chantun d'otra lingua po'l anc adina duvrrar l'anglais. En ils davos onns han ins tralaschà memia bler da scolar ils emprendists en autras linguas naziunalas. Tut quels svilups

mussan che la famosa plurilinguitad da la Svizra sa sviluppa adina dapli ad ina bilinguitad cun la lingua materna, pia il dialect, e l'anglais – sco usità en firmas internaziunalas da l'entir mund. La Svizra perda uschia da levsenn in trumf impurtant che n'è betg mo cultural, social e politic, mabain er economic. Ella na po e n'astga betg vegnir ina firma mundiala.»

Trais motivs

«L'emprim motiv è politic. La globalisaziun va vinavant, ma il stadi na po betg esser ina firma: El sto stgaffir e garantir las premissas per in funcziunament paschaivel dal martgà liber. Plinavant è il stadi naziunal in construct creschi cun l'istorgia. Ses success derivava, tranter auters motivs, dal fatg ch'ella garantiva la convivenza paschaivla da nord e sid en il cor da l'Europa; perquai è la plurilinguitad vegnida ina da las ensainas fundamentalas svizras. Il terz motiv è ch'i na po dar nagin patratg senza lingua e nagina lingua senza patratg. Mintga lingua, cun sia grammatica, ses vocabulari euv. sviluppa in agen patratg ed in'atgna cultura. Tgi che discorra plis linguatgs sa relativar las chaussas. El sa ponderar en perspectiva, pia da differents puntgs da vista; quai è ina premissa impurtanta per ina naziun plurilingua, ma er in'atgnadad necessaria per chapir meglier il mund globalisà. La norma 'English only' occupa gist lezza posiziun fritgaivla tranter tut tshellas linguatgs. El als degradescha a spir dialects. Il pais da l'anglais global smantscha d'indeblir la tensiun productiva che separa e collia enina las linguas tranter pèr. Ins sto far endament tut quels motivs per valitar il pass ristgà che Berset ha annunzià. El ha mess en discussiun dumondas che resguardan directamain nus tuts, sche nus lain che la Svizra, noss pajais, possia exister vinavant.